

מאמר שבועי בדרכי עבודת ד' ועניני הזמן

מפי מרן פוסק הדור

הגאון רבי משה שטרנבוך שליט"א

בעל תשובות והנהגות

פרשת משפטים תשפ"ג

חומרת העוונות שבין אדם לחבירו

"כי תקנה עבד עברי", (כ"א, ב.).

פירש"י "כי תקנה" - מיד בית דין שמכרוהו בגנבתו כמו שנאמר אם אין לו ונמכר בגנבתו, ע"כ.

הקדוש החפץ חיים היה מפליא להתבונן בפרשה זו עד כמה החמירה תורה בעוונות שבין אדם לחבירו, שהלא מי שגנב ממון חבירו ואין בידו מה לשלם כדי לתקן את חטאו, חייב להימכר לעבד ולזלזל במעמדו להיות נשוי לשפחה כנענית, ולוותר על כל ילדיו שנולדים לו שיהיו שייכים לאדונו, וכל זה כדי לתקן את עוון גניבתו.

והוסיף הקדוש החפץ חיים, שכאשר שומעים על יהודי שנשא אשה נכרית, הרי כולם מתרחקים ממנו והוא דומה בעיניהם כאיש נכרי, אבל כאשר רואים מי שנוטל ממון חבירו שלא כדין, אין דנים אותו בחומרת הדין כמי שנשא גויה, אבל תורתנו הקדושה מורה לנו כמה הגזל חמור, שהרי מוטב לו לאדם להימכר לעבד ולישא אשה גויה (שפחה כנענית) כדי לתקן עוון גזל.

ובעוה"ר מצויי בעלי בתים חשובים, שמדקדקים בהלכה וקובעים עיתים לתורה, אבל מזלזלים בהלכות גזל והונאה, וכגון שמוכר ואינו מודיע שיש איזה פגם וחסרון, או שמשקר ואומר שזהו המחיר הזול ביותר בשוק, או שמשבח המקח שאין כמוהו ודורש מחיר יקר, ובאמת בהלכות אלו יש להיזהר ביותר, וגם בעונשי שמים מקפידים מאוד על עוון גזילה שאם גנב ולא שילם צריך לחזור בגלגול כדי לתקן את החטא, וזהו צער גדול מאוד לנשמה.

◆ ◆ ◆

שמעתי מהגר"ח קרייזוויט זצ"ל ששמע מעדות נאמנה, אשר תסמנה שערות ראש לשמעה, על הגאון והצדיק רבי ישראל סלנטר זצ"ל שהיה חולה מאוד, והגיע למינסק לדרוש ברופאים, והתאכסן אצל משפחת זלדוביץ הידועה, והודיע להם שאפילו אם הוא יבסנת חיים ממש לא יחללו עליו את השבת אלא בהוראת חכם, ומפני שאמר חז"ל שרועי בהמה דקה היות שמרעין בהמותיהן בשדות אחרים והם גוזלים בדרך קבע, דינם כמומרים ואין מחללין עבורם את השבת, וא"כ גם הוא עצמו היות ששימש ברבנות במשך ימי חייו וקיבל על כך משכורת, ונראה לו שלא עבד כראוי, נמצא שגזל בקביעות במשך ימי חייו מקופת הקהל, ואם כן דינו כרועי בהמה דקה שאין מחללין עליהם את השבת, ולכן הוא גוזר עליהם שלא יחללו עליו את השבת אלא בהוראת רב שיבין את צדידי השאלה וישקול ויכריע בזה. [ובסופו של דבר, הורע מצבו בהיותו שם, ויעצו לו לנסוע לקניסברג ושם נפטר, ז"ע].

לשמור על הנשמה כפי שקיבלנוה מאת הבורא

"כי ימכור איש את בתו לאמה, לא תצא כצאת העבדים", (כ"א, ז.).

בזוה"ק כאן (דף רצ"ד ע"ב) מובא דברים נוראים על חובת האדם לשמור את נשמתו ולהחזירה ליוצרו בלא העת שלמה זכה ונקיה, שבשעה שמגיע זמנה של הנשמה לרדת לעולם הזה, קורא הקב"ה לנשמה ואומר לה: 'לכי למקום פלוני בגוף פלוני', והנשמה משיבה לפניו ואומרת: 'ריבוננו של עולם, אין רצוני לרדת לעולם הזה להשתעבד שם ולהתלכלך בעבירות', והקב"ה משיב לה: 'מיום שנבראת עבור זה נבראת להיות בעולם ההוא'. וכיון שרואה הנשמה כך, על כרחיה יורדת ונכנסת בגוף.

ובהמשך הדברים פירשו שזוה"ק את הפסוק כאן, "כי ימכור איש" זה הקב"ה הקרוי איש שנאמר ה' איש מלחמה, "את בתו" זה הנשמה הקדושה שנחצבה מכסא הכבוד, "לאמה" להיות משועבדת בגוף בעולם הזה, שכאשר הנשמה יורדת לעולם הזה להיות קשורה בגוף חומי המשתוקק רק לתאוות גשמיות, הדבר קשה עליה כדוגמת הקושי של בן חורין שנמכר לעבד, ועל זה ציוונו הקב"ה בתורתו "לא תצא כצאת העבדים", כאשר הנשמה יוצאת מהגוף

לאחר מילוי שנתייה בעולם הזה, לא תצא פגומה כעבד, אלא תצא כבת חורין צחה ונקיה, מזומנת לחיי העולם הבא.

◆ ◆ ◆

שמעתי מפי הגה"צ רבי אליהו לופיאן זצ"ל שפעם אחת בליל שבת קודש, אמר הקדוש החפץ חיים שיש לו איזה דבר חשוב לומר לציבור, והתאספו הקהל בביתו לשמוע מה בפיו, ואמר להם הקדוש החפץ חיים:

'בכל יום בבוקר אנו אומרים: "אלקי נשמה שנתת בי טהורה היא, אתה בראת אתה יצרתה אתה נפחתה בי ואתה משמרה בקרבי ואתה עתיד ולהחזירה בי לעתיד לבוא", והנה היום בבוקר התעוררתי שהלשון "ולהחזירה" במפיק ה"א, משמע שהקב"ה יחזיר לכל אחד לעתיד לבוא את נשמתו בדיוק באותו המצב כפי איך שהוא השאיר את נשמתו כשעזב את העולם הזה בשעת פטירתו, וביאר החפץ חיים, שכמו שהגוף משתנה אם האדם לא זן את גופו במאכלים, כן גם הנשמה משתנית אם האדם אינה זן אותה במזונה הראוי לה והיינו בתורה ומעשים טובים, ובאותו הצורה והדרגה שהאדם החזיר את נשמתו לאחר שנתינו בעולם הזה, כן תשאר נשמתו לעד ולנצח נצחים ללא שום שינוי, וא"כ אוי לו לאדם שישאר לנצח עם נשמה בדרגה פחותה כיון שלא זן אותה בחייו. ועורר החפץ חיים את הציבור להתעורר שלא ללכלך את הנשמה, אלא אדרבה, לזון אותה כמה שיותר בתורה ומעשים טובים.

חובת ההשתדלות והביטחון ברפואה

"אם יקום והתהלך בחוץ על משענתו ונקה המכה רק שבתו ייתן ורפא ירפא", (כ"א, ט.).

בגמ' ברכות (ס' ע"א) איתא "מכאן שניתנה רשות לרופא לרפאות", ע"כ.

ודייק הרמב"ן (ויקרא כ"ו, י"א) מלשון חז"ל שלא אמרו "מכאן שניתנה רשות לחולה להתרפאות" אלא רק **לרופא** ניתנה רשות לרפאות, שבאמת מצד החולה אם הוא עושה רצון ה', מוטב לו שלא יבוא לרופא בעת מחלתו, אלא ישוב בתשובה וירבה בתפילה ועל ידי זה יתרפא כיון שמקור החטא אינו בגוף אלא בחטאים, [וכלשון הרמב"ן שם "אבל הדורש השם בנביא לא ידרוש ברופאים, ומה חלק לרופאים בבית עושי רצון השם"], אך מ"מ "ניתנה רשות לרופא לרפאות", שכן אם בא לפני הרופא אדם ש"לא היה מעדת השם שחלקם בחיים", אין לרופא להימנע מלרפאותו, ומפני שכבר נהגו ללכת לרופא ומותר לרופא להתעסק ברפואה.

ומאידך גיסא, בדברי הרמב"ם (בפירוש המשנה סוף פ"ד דפסחים) מתבאר שלדעתו הדרישה ברפואות איננה סתירה כלל לביטחון בהקב"ה. וכבר כתב רבינו החזו"א זצ"ל במכתביו: "וכשאני לעצמי, אני חושב השתדלות הטבעיות לבריאות למצווה וחובה, שכן הטביע הקב"ה בעולמו, ומצינו אמוראים שהלכו אצל רופאי אומות העולם להתרפא, והרבה צמחים ובעלי חיים ומוצקים נבראו לצורך רפואה".

ומיהו עכ"פ יש לנו לקחת מוסר מדברי הרמב"ן ולדעת איך צריך לגשת לרופאים מתוך ידיעה שאין הרפואה באה מהם אלא מהקב"ה, וכפי שאנו אומרים בתפילה "רפאנו ה' ונרפא", והיינו שרק אם הקב"ה ירפא אותנו אז נרפא, ולכן כשם שהחולה מתאמץ למצוא רופא מומחה לקיים את חובת ההשתדלות, כך צריך הוא גם להתאמץ מאוד בתפילה ובצדקה כפי כוחו כי בזה תלויה ישועתו ה', ואין להסיח דעת מהקב"ה.

הנהגת האדם בשעת נתינת צדקה

"אם כסף תלוה את עמי את העני עמך", (כ"ב, כ"ד.).

פירש"י "את העני עמך" - הוי מסתכל בעצמך כאלו אתה העני, ע"כ.

וצריך ביאור איך יוכל העשיר להסתכל על עצמו כאילו הוא עני, והרי הוא יודע את האמת ואת המציאות שהוא עשיר ולא עני.

אמנם ביאור העניין הוא, שכאשר ידע העשיר שעושרו אינו שלו אלא הכל

הופיע מחדש

לאחר שאזל מהשוק במשך זמן רב: הופיע מחדש ספר "ביאורים והנהגות תפילה" המלוקט מאוצר שיחותיו ומאמריו של מרן רבינו שליט"א, ובו ביאורים ויסודות בדרכי עבודת התפילה, משובץ בהנהגות ועובדות מופלאות מגדולי הדורות, וחיידושים מאירים בדרכי עבודת התפילה. ובסופו ספר "אבני שהם" מבנו ר"ה הגאון רבי אפרים זלמן שטרנבוך שליט"א ניתן להשיגו בחנויות הספרים המובחרות, הפצה ראשית יפה נוף

נדבת ידידינו רודף צדקה וחסד הרב ר' יעקב יהודה בר שליט"א לע"נ אמו מרת רבקה בעער בת הר"ר יעקב ויינפלד ע"ה

נתרם לרפואת ידידינו ר' גרשון בן לאה ולהצלחת כל בני משפחתו

נדבת ידידינו הגאון המובהק רבי יעקב סקוצ'ילס שליט"א שזכה לעמוד בקשרי תורה עם מרן רבינו שליט"א ובעל מחבר ספרי אהל יעקב על שו"ע אורח-חיים ויורה דעה להגל שמחת הבר מצוה לבנו הבה"ח אליהו זיסקינד נ"י ולע"נ אביו הרב ד"ר טלי ב"ר אברהם זצ"ל יח"ר שזכה להגדיל תורה ולהאדירה ולרוב נחת דקדושה מכל יוצ"ח

מהקב"ה, ויבין שהקב"ה הפקיד בידו את ממונו כדי לנסותו בניסיון העושר, אז ירגיש שבאמת אין הבדל בינו לבין העני, שהרי שניהם קיבלו תפקיד וניסיון מהקב"ה בענייני ממונו, זה בניסיון העוני, וזה בניסיון העושר, והכסף הנמצא תחת ידו אינו שלו אלא רק נמצא אצלו בפיקדון כדי לקיים בו מצוות צדקה וכדומה, ועי"ז יסתכל על עצמו כעני, וממילא ינהג בדרך כבוד לעני, ואף יוסיף דברי נוחמים ועידוד על ליבו של העני, ולא ינהג אליו בדרך ביזיון ח"ו.

וה'אלשיך' הקדוש פירש בכוונת הלשון "את העני עמך" באופן אחר, שהדבר בא לרמז לאדם שבשעה שהוא נותן צדקה לא ידמה שהוא "נותן" משל עצמו, אלא אדרבה "את העני עמך", הכסף של העני נמצא אצלך, והכסף הזה הוא בעצם חלקו של העני, אלא שהקב"ה הפקיד את כספו של העני ביד העשיר כדי שיתן צדקה.

זהירות בענייני כשרות המאכלים שיהא בתכלית ההידור

"ואנשי קדש תהיו לי ובשר בשדה טרפה לא תאכלו", (כ"ב, ל').

ראוי להבין מהו השייכות בין תחילת הפסוק לסופו, ומדוע נכתב "ואנשי קדש תהיו לי" דווקא לגבי איסור אכילת טריפות. (ועי' בפירוש").

ונראה שלהורות בא שבענייני כשרות המאכלים יש להיזהר ביותר שיהיה המאכל נקי מכל חשש, ולכן דווקא בפסוק זה העוסק בפרישות מטריות שהם מאכלות אסורות, כתבה תורה בלשון "ואנשי קדש תהיו לי", כדי שנהג במידת הקדושה והפרישות וניזהר מכל דבר שיש בו חשש או סרך איסור, ונקפיד שיהיה "גלאט כשר" ממש, והעושה כן הרי הוא נקרא "קדוש" שפורש משערי היתר בכדי להינצל מאיסור.

ומכאן יש לעורר בענייני כשרות המאכלים, שלא למהר לסמוך על כל הכשר, אלא לדקדק לסמוך רק על הכשרות המעולה ביותר, שכשרות המאכלים היא יסוד הקדושה, ואם נכשלים במאכלות אסורות נכנס רוח טומאה בלב האדם, ומגיעים לטמטום הלב ומתילד באדם מידות רעות וכמוש"כ הרמח"ל (מסילת ישרים פ"א) וז"ל, "המאכלות האסורות מכניסים טומאה בלבו ובנפשו של אדם עד שקדושתו של המקום ברוך הוא מסתלקת ומתרחקת ממנו, והוא נשאר בהמיי וחומרי משוקע בגסות העולם הזה. והנה מי שיש לו מוח בקדקדו, יחשוב איסורי המאכל כמאכלים הארסיים או כמאכל שנתערב בו איזה דבר ארסי. כי הנה אם דבר זה יארע, היקל אדם על - עצמו לאכול ממנו אם ישאר לו בו איזה בית מיחוש, ואפילו חששא קטנה, ודאי שלא יקל", עיי"ש.

וכבר כתב הפרי חדש (יו"ד פ"א, ז) בדבורו כיון שהיו מזלזלים בכשרות המאכלים אצל הקטנים, יצאו רוב הבנים לתרבות רעה, ורובם הם עזי פנים שבדור ואין יראת ה' נוגעת בליבם ואף אם יוכיחום על פניהם לאו בני קבלו מוסר נינהו".

הנהגה עם מאכל טריפות לאחר מיתתו

"ובשר בשדה טרפה לא תאכלו לכלב תשליכו אותו", (כ"ב, ל').

בירושלמי (תרומו פ"ח ה"א) למדו מהפסוק כאן חידוש דין, שהמאכל נבילות וטריפות לישראל, אסור להתעסק בקבורתו ויש להשליכו את בשרו לכלבים ללא קבורה

וב'הגהות אשרי' (חולין פ"ח ס" ט"ז) הביא כן להלכה בשם ה'אור זרוע' וז"ל שם:

"המוכר טריפות בחזקת כשרות ומת קודם שעשה תשובה, אסור להתעסק בקבורתו ואפילו כלבים אוכלים את בשרו ולוקקין דמו אסור להבריח מעליו".

וזכרנו מימי נעורי בלונדון שהיה שם רב רשע בשם יוסף שפוטשניק שר"י, (הוא היה חכם וידע הרבה ללמוד וחבר ספר עם אלף קושיות על הדף הראשון של מסכת ברכות, וכאשר מלך אנגליה היה חולה הוא נתן לו סגולה ונתרפא, והכיר לו טובה, ומאז נתפרסם ובאו הרבה לקבל ברכותיו ועצותיו), והוא התלבש ונהג כצדיק, אולם היה עוכר ישראל והתיר לחנויות למכור נבילות תחת כשרותו, (וכן התיר עגונות בלא שום היתר עפ"י הלכה, וטען שמקיים בזה "קורא לאסירים דרור", עפ"ל), ובשעה שמת הורה הגאון רבי יחזקאל אברמסקי זצ"ל ל'חברה קדישא' שלא לקברו בשום פנים ואופן אלא להניחו בלי קבורה, ורק כעבור כמה ימים לאחר לחצים, בנו משפחתו בכסף רב שטח נפרד לעצמם בשולי בית הקברות, והרחיקו שמונה אמות מכל צד, ושם קברו אותו.

דוד שבן דוד בא תהא האמת נעדרת

"מדבר שקר תרחק", (כ"ג, ז').

בגמ' בסנהדרין (צ"ז ע"א) איתא, "בדור שבן דוד בא תהא האמת נעדרת, שנאמר (ישעיהו נ"ט, ט"ו) "ותהי האמת נעדרת. מאי ותהי האמת נעדרת, מלמד שנעשית עדרים עדרים והולכת לה", ע"כ.

ומבואר בגמ' שקודם ביאת משיח עם ישראל יתחלק לקבוצות קבוצות, וכל קבוצה תדבר בשם האמת ותטען שרק דרכה היא דרך האמת והקבוצה שכנגדה היא דרך השקר, ובאופן זה כביכול האמת עצמה תסתובב בין עדרים ועדרים, וכל עדר וקבוצה תטען שהאמת היא אצלם.

ובזמנינו אנו רואים בעינינו קיום עניין זה שבעוה"ז עם ישראל מתחלק לקבוצות קבוצות אשר כל אחת מצדיקה את דרכה בשם האמת, וזהו עוד אחד מהסימנים שנתקיימו בדורנו על דור של בן דוד בא, ולהורות שאנו נמצאים כבר ממש סמוך לביאת משיח צדקינו.

ובזוה"ק מבואר שאין משיח צדקינו יבוא לבוא כל עוד שיש מחלוקת בעם ישראל, ולכן אליהו הנביא יבוא כמה ימים קודם ביאת משיח צדקינו כדי לעשות שלום בעולם (ערוכות פ"ח מ"ז), ואז נזכה לביאת משיח צדקינו ולגאולה השלמה במהרה.

בגנות מידת השקר

"מדבר שקר תרחק", (כ"ג, ז').

על דרך הפשט מה שנאמר כאן "תרחק", זהו אזהרה מיוחדת לא רק להימנע משקר אלא גם להתרחק מהשקר כפשוטו. אמנם בדרך דרוש יש שפירשו ש"תרחק" מתייחס כלפי הקב"ה, שהשקר מרחק את האדם מהקב"ה, שהרי 'חותמו של הקב"ה הוא אמת', ונאמר בפסוק (משלי י"ב, כ"ב) "תועבת ה' שפתי שקר", ולכן המשקר מרחיק את עצמו מהקב"ה ששונא את השקר.

ועובדא ידענא ביהודי אחד ששאל את רבינו החזו"א זצ"ל אם מותר לו לשקר כדי לקבל איזה מענק מסוים באופן שלא יגרום הפסד לאיש, והשיב לו רבינו החזו"א 'מי שמחפש רק את האמת, הקב"ה מזמין לו צרכיו בדרך האמת ולא יזדקק לשקר, ורק אם האדם מוכן לשקר ממציאים לו ניסיון שמראים לו שכביכול פרנסתו תבוא לו בדרך של שקרים'.

מכתב וקריאת מרן שליט"א אודות מצבינו בעת הזאת

שעסוקים וטורודים בו היאך לשפרו ולחזקו, והדבר נוגע כמובן גם לאותם הטורודים על המחיה ועל הכלכלה שיתחזקו יותר בקביעות עיתים לתורה.

וכמו"כ יש לגדור נגע הפריצות שפשה במחנינו ה"י הגורם רח"ל לסילוק השכינה וכמו שכתוב (דברים כ"ג, ט"ו) "וראה בך ערות דבר ושב מאחריך", ובמיוחד יש לעורר על ה"פאות ארוכות" שהתחילו בעוה"ז גם אצל נשות בני תורה והוא פריצות ממש.

ובזמן כזה עלינו להתעורר ולהתבונן שאין לבטוח על כוחי ועוצם ידי אלא רק על אבינו שבשמים ולידע שרק הוא יכול לעזור לנו, וכבר פירשו המפרשים הפסוק "מאין יבוא עזרי", שרק בשעה שנגיע להכרה כי "מאין" - אין לנו למי לפנות לבקש עזרה, ונתלה את עינינו אך ורק לישועת ה', אז "יבוא עזרי" - הקב"ה ישלח עזרתו ויושיענו, אבל כל זמן שחושבים שאפשר להיוושע לבד ואין תולים עינינו לישועת ה', אי אפשר לזכות לישועה.

ועינינו נשואות לאבינו שבשמים שיטהר לבבנו, וצריכים אנו רק לפתוח פתח קטן של תשובה, וכמו שאמר חז"ל "פתחו לי פתח כחודו של מחט ואני אפתח לכם כפתחו של אולם", ועי"ז נזכה לישועת ה' ונקבל בקרוב פני משיח צדקינו.

הנני המצפה בכליון לישועת ה' ולרחמי שמים מרובים

משה שטרנבוך

בע"ה כ"ה שבט תשפ"ג

הנה בתקופה האחרונה נמתח מידת הדין רח"ל, שהישמעאלים טבחו באכזריות נוראה במיוחד בעיר הקודש ירושלים, ושפכו דם ישראל וביניהם דם ילדי תש"ב טהורים שלא טעמו טעם חטא, וגם בחוץ לארץ רעשה הארץ ברעידות אדמה וביתם של רבים נעשה לקבורתם, ועשרות אלפי אנשים נשים וטף נהרגו במיתה משונה, ובדאי כל מי שיש לו דעת להתבונן ולראות את המתרחש סביבו, רואה שהקב"ה מדבר אלינו ומראה לנו את כוחו כדי לעורר אותנו שנפחד מאתו ונשוב אליו בתשובה שלימה ועי"ד מה שאמרו חז"ל לא נבראו רעמים אלא לפשט עקמומיות שבלב, ולכן הוא מרעיף את העולם ומראה לנו את גבורתו - "קול ה' בכוח קול ה' בהדר קול ה' שובר ארזים", ועל כל אחד לערוך חשבון הנפש להתעורר, ואמנם אין די בהתעוררות גרידא אלא על כוונת לקבל על עצמו איזה ענין לחיזוק ושיפור המעשים - ולב יודע מרת נפשו במה צריך חיזוק.

ומאויבי תחכמי מצוותיך, אם הישמעאלים מוסרים נפשם ללחום בנו, הרי כ"ש ועל אחת כמה וכמה עלינו למסור נפשינו למען כבוד שמו ית"ש, ולהתאמץ מאוד בתשובה ושיפור המעשים, ובפרט להוסיף חיזוק בלימוד התורה בעמל ויגיעה ובגמילות חסדים וצדקה בסבר פנים יפות, וכמו שאמרו חז"ל (סנהדרין צ"ח ע"ב) "מה יעשה אדם ויניצל מחבלי משיח יעסוק בתורה ובגמילות חסדים" וכמו שאמר הקדוש החפץ חיים שיעסוק הוא מלשון **עסק**